

UNA VEU PEL GORIL·LA BLANC

Entrevista a Toni Sala

per Carles Miró

miralmiro@yahoo.com.au

Toni Sala (*Sant Feliu de Guíxols, 1969*) és escriptor i professor de secundària. Va rebre el reconeixement de la crítica des del primer llibre. Amb la *Petita crònica d'un professor a secundària*, es va convertir en un escriptor d'èxit. Ara s'ha posat a la pell del goril·la més famós del món.

Llibres:

Entomologia (Premi Documenta 1996), contes.

Pere Marín (1998), novel·la.

Bones notícies (2001), contes.

Petita crònica d'un professor a secundària (2001), no ficció.

Pineda de Mar (2002), no ficció.

Goril·la blanc. Memòries d'en Floquet de neu (2003).

És la segona setmana de juliol. La calor ha començat aviat i ja fa un mes que dura. Toni Sala viu a Pineda de Mar. Casa seva és a la muntanya, la part alta de la població. L'estudi on treballa dona a un bon quadrat de gespa. Més avall, es veu l'extensió de cases i, al fons, el mar. I tan sol com vulguen. Tornem a dins per parlar. Hi ha dotzenes de llibres apilonats en una taula. "Des de les obres que tinc els llibres en sacs", diu. "El fuster ha de venir a prendre mides per fer-me una llibreria. Fa mesos que està avisat. ¡I encara l'espero!". Estic a punt de suggerir que vagi a l'Ikea, però callo. De seguida comencem a parlar d'altres coses.

La major part de la gent que et coneix o a qui, almenys, li sona el teu nom és per la *Petita crònica d'un professor a secundària*. Abans eres un autor minoritari. Tan diferent era la *Petita crònica* dels llibres anteriors?

Depèn de com t'ho miris. Els escriptors sempre escriuen sobre el mateix, sempre escriuen el mateix llibre. El que canvia és el format, i en aquest sentit sí que va ser un intent de trencar amb la narrativa anterior, a veure què passava. Perquè si a sobre d'escriure el mateix llibre encara ho fas de la mateixa manera...

No estàs cansat de ser el profe de Catalunya?

Més que cansat, l'expressió seria "tip". Però els reformistes encara em persegueixen. Dos anys després de la *Petita crònica*, ara que trec un llibre sobre goril·les, encara envien cartes al diari queixant-se que es parli tant de mi. Em donen molta vida.

Si un mer llibre, un llibre sobretot descriptiu, que descriu el que tu veies al teu institut durant un curs, pot armar el guirigall que ha armat la *Petita crònica*, que se t'ha posat la consellera d'ensenyament com una mona i que els inspectors salten com feres quan senten dir el teu nom — això em consta —, què passaria si un regidor d'un ajuntament escrivís una crònica similar? Vull dir, fa l'efecte que vivim en un país que impera la llei del silenci. O sóc jo que m'he tornat paranoic?

És un país molt poruc, en això hi tenim una tradició secular. La cosa maca, però, és que, si el tema, com en el cas de l'ensenyament, es manté a dintre de les fronteres, la por és recíproca. Vull dir que els professors tenen por dels polítics i els polítics, al mateix temps, tenen por dels professors. Això s'aguanta fins que ja no hi ha res a fer, que és el que em sembla que ha acabat passant amb el sistema públic d'ensenyament secundari.

I després d'haver-la feta grossa, escrius un llibre sobre el Floquet. Era per canviar totalment de registre? Com et decideixes a fer una cosa així?

Va ser un encàrrec, però el vaig acceptar amb molt de gust. Potser per la por que dèiem, el nostre país també és molt poètic, això no ho nega ningú. Jo cada dia, quan em desperto, em pregunto: a veure amb quin poema em sorprendrà avui el meu país. La política, la televisió, les empreses, els diaris, els intel·lectuals... Has vist enlloc unes campanyes institucionals tan poètiques com les que ens fan aquí? Tu pensa, en el cas d'aquest pobre goril·la, que ve de fora, fins a quin punt no ha hagut de sofrir la nostra poesia... Començant pel nom! Vaig pensar que escriure aquest llibre m'aniria bé per constatar fins a quin punt la intel·lectualitat catalana defensa la seva pròpia poesia... **Trobes que els intel·lectuals catalans estan en l'"edat lírica", que en diria Kundera, o en l'"edat del pavo"?**

No, no, estan en l'"edat del pavo", i encara diria més, en aquest moment veuràs la major part dels plumífers del país en plena parada nupcial. S'acosten les eleccions, saps? Recomano a tots els amants de la natura humana que s'hi fixin bé, perquè aquest espectacle no el tornarem a veure fins d'aquí quatre anys, i això anant bé. Fan uns desplaçaments de cua preciosos.

Goril·la blanc ha sortit en una col·lecció de llibres de no-ficció. Però són les "memòries" del Floquet, o sigui que és el Floquet el que parla i ens explica la seva vida. Home, no hauria de sortir en una col·lecció de novel·la això?

Si et demanessin on hi ha més realitat, en un poema d'en Carner o en un telenotícies migdia, tindries cap dubte? Si jo escrivís un conte sobre un escriptor que escriu un llibre on un goril·la explica la seva vida i els editors decideixen publicar-lo a no-ficció, la trama del conte et semblaria real o fictícia?

Fictícia. Ja. Abans de la *Petita crònica* tot quedava molt clar: feies ficció, encara que de vegades sortia algú amb el teu nom. Ara, de cop, tot és no ficció, potser perquè tot el que expliques del goril·la està documentat...

Sortia el meu nom de vegades, però, encara que no sortís, quan escrius "jo", fins que no ho desmenteixis aquest "jo" substitueix el nom de qui parla... És ben elemental, no puc pas posar: "En Toni Sala em vaig aixecar aquell matí". Caldere deia que tot el que escrivia li havia passat. Tot el que s'escriu és real, si escrius tocant una mica de peus a terra, que és del que es tracta.

A mi el que em va sorprendre és que, tot i que al principi et sorprèn que sigui el goril·la qui parla, la cosa funcioni.

La literatura està plena de bèsties que parlen. Els animals garlaires tenen un paper semblant al del boig, que es pot permetre dir la veritat. De fet, fixa't "animalades" o "bestieses" funcionen com a sinònims de "bogeries".

Sé que vas viatjar a Guinea per veure d'on havia sortit el Floquet. El viatge va canviar alguna cosa? Vull dir: ja sabies quin llibre volies escriure abans i només vas a anar a l'Àfrica a documentar-te sobre algun aspecte concret o com va anar?

Vaig anar a l'Àfrica perquè, per llibres que llegís, no em veia capaç de descriure la selva. La selva és un element molt important, al llibre. Tota la història del goril·la engabiats remet a les primeres pàgines del llibre, és a dir, a la part de Guinea. Pensa que una de les peculiaritats d'en Floquet és que no ha nascut en captivitat. Vol dir que té un passat per recordar, uns referents, un món perdut. Això, si ho volia descriure mínimament, ho havia de veure. De manera que me'n vaig anar a l'Àfrica, on, personalment, no se m'hi havia perdut mai res. Com que l'objectiu del viatge no era pròpiament visitar Guinea sinó recollir-hi un material, encara que fossin apunts o records, el xoc va ser considerable, perquè, és clar, no només m'hi vaig trobar la selva d'en Floquet, sinó que m'hi vaig trobar l'Àfrica sencera. Un primer viatge a l'Àfrica no és cap broma! De fet, hi va haver un moment que la cosa va fer-se tan dura que vaig haver de parar de prendre apunts i dedicar-me a sobreviure psíquicament, per dir-ho així.

Tan fort com per tornar-te boig va ser?

És que et trobes davant d'una cosa inabarcable. Has de ser molt de pedra perquè no t'afecti. Conrad ho explica perfectament a "El cor de les tenebres". De fet, ho va resumir en una frase: "Abans d'anar al Congo, jo era un animal".

I aquesta experiència teva ens l'explicaràs en algun llibre, en format llibre de viatges o així?

Coneixes algun editor que vulgui jugar-s'hi quatre euros? Si vols un secret, vaig presentar el text a un concurs d'aquests tan ben dotats que es feia a Sabadell, però la competència era molt forta i va guanyar-lo una novel·la generacional.

El Floquet és un animal que s'ha passat la vida engabiat i sota la mirada dels visitants del zoològic. Aquestes dues coses, explicades pel mateix goril·la, o sigui vistes des de dins de la gàbia, xoquen amb la imatge tendra, de nino de felpa, de mascota de la ciutat, etc. que tenim.

Diran que ens vols trencar la il·lusió.

Ja t'ho he contestat abans, això. En Narcís Comadira va escriure un article dient que el llibre trencava aquesta imatge tonteta. Si el llibre té èxit, pot acabar amb la visió poètica que teníem d'en Floquet. El mèrit seria canviar-la per una altra. Per alguna cosa el llibre no es diu Floquet de Neu sinó Goril·la blanc.

El Màrius Serra ha dit en un article que els catalans som uns goril·les blancs. Com ho veus?

És una lectura. També et diré que els catalans en sabem molt, de fer el mico.

El Floquet ha tingut diferents dones, bé, diferents femelles. Això de la gàbia i la família... en fi..., ja has pensat que molts matrimonis poden veure-s'hi reflectits?

M'estàs dient que és una apologia de la poligàmia? No, home! Ja saps que aquí el tema es resol amb una figura perfectament institucionalitzada, també, que és la de l'amant i que té l'avantatge de ser una mica més sofisticada, perquè no s'exposa tan indiscriminadament...

Que tenir amants no és exposat?!

El que vull dir és que no hi ha res com un bon secret. Això ja ho deia la Rodoreda, si m'ho permetes.

I, parlant de promiscuïtat, ara que ets un autor d'èxit ja deuen haver-te començat a dir que els teus llibres bons eren els de quan et coneixia poca gent.

Això no falla mai. Pensa que la *Petita crònica* només va ser ressenyat pels crítics de dos diaris. El llibre anterior, que s'havia venut unes vint vegades menys, havia tingut ressenyes a cinc, de diaris. Ja et dic que aquest país és pura poesia. Poesia minoritària, a més.

Ja veig que no ens prepares cap llibre de versos.

Doncs mira, podria ser... Potser l'única possibilitat seriosa per un escriptor en català és al terreny de la poesia.

Què escrius, ara?

Actualment em dedico a la literatura oral. A les entrevistes, principalment. Si a sobre vull llegir algun llibre, no em queda temps per res més.